

ПРИЛОГ ЗА СТРАТЕШКУ КОМУНИКАЦИЈУ О КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКОМ БЕЗБЕДНОСНОМ ПИТАЊУ

Мирослав Митровић*

Достављен: 12. 02. 2022.

Кориговано: 30. 05. и 26. 07. 2022.

Прихваћен: 13. 09. 2022.

Језик рада: Српски

Тип рада: Прегледни рад

DOI број: 10.5937/vojdela2203127M

Стратешка комуникација представља израз меке моћи државе којом се изражавају њена стратешка опредељења, остварује подршка утицају земље на међународној сцени и омогућава повољнији статус у обезбеђивању националних интереса. Она је предмет стратешких студија свих развијених држава које теже да остваре своје интересе у међународним односима. Такође, представља и системски приступ реакцији на кризе, али и подршку управљања кризним ситуацијама и конфликтима. Синергијски приступ остваривању националних интереса и подршка у управљању кризом и постконфликтним односима основа је идеје овог рада. Његов општи оквир заснован је на анализи генезе косовско-метохијског конфликта са опште историјске и социолошко-културолошке основе релација Срба и Албанаца на простору јужне српске покрајине. Надаље, рад се бави аспектом стратешких комуникација у оквиру косовско-метохијског безбедносног питања. Хронолошким прегледом приказан је развој конфликта на простору Косова и Метохије, као и кључних активности стратешке комуникације узроковане тим догађајима. Издвојени су примери стратешке комуникације који су кључни у одређивању безбедносне ситуације на КиМ. На основу анализе стања посматраног проблема, наведени су предуслови за које се може рећи да представљају основу успостављања комуниколошког амбијента косовско-метохијског безбедносног питања. У закључку је предложен општи оквир стратешке комуникације косовско-метохијског безбедносног питања, кроз прилагођену медијску, јавну дипломатску, преговарачку и заступничку стратегију. Тај оквир страте-

* Универзитет одбране у Београду, Институт за стратегијска истраживања, Београд, Република Србија, miroslav.mitrovic@mod.gov.rs

шке комуникације представља основу подршке решавању косовско-метохијског безбедносног питања у складу са објективним циљевима и националним интересима Републике Србије.

Кључне речи: *стратешка комуникација, безбедност, медији, преговарање, лобирање, Косово и Метохија*

Стратешка комуникација и национална безбедност

Стратешке комуникације (СК) представљају савремени управљачки концепт сталног прилагођавања комуникације различитих организационих нивоа друштва, чији је циљ успостављање односа између субјеката процеса. Стратешка комуникација може се посматрати кроз национални (државни) и корпоративни ниво.¹ Ова комуникацијска форма се у јавној сфери остварује кроз различите методе и технике комуницирања. Поред метода и техника односа с јавношћу и односа с медијима, може да обухвати и пропаганду, психолошке или различите информационе операције, као и јавну дипломатију и друге методе за реализацију „меке моћи”. У сфери профитних организација, СК може да обухвата маркетинг, оглашавање, позиционирање и друге форме корпоративних комуникација, које води ка промовисању брэнда организације и изградњи њене репутације. Поједини аутори настоје да, одређењем одвојених комуниколошких области према организационим и функционалним карактеристикама, препознају детерминанте стратешке комуникације у организационо-функционалном смислу кроз деловање медија, јавне дипломатије и интересних комуникација (преговарање и лобирање).² Државна СК, уз традиционалну дипломатију, оружане снаге и економију, представља основни канал испољавања „меке моћи”, и незаобилазна је у остваривању заштите интереса од значаја за националну безбедност. Један од главних приоритета националне безбедности Републике Србије³ јесте питање Косова и Метохије (КиМ). Статус и будућа безбедносна парадигма КиМ у блиској је корелацији са сложеним спољнополитичким односима великих сила који се преламају на овом подручју (посебно САД и Русије). Такође, посебну тежину имају односи са ЕУ, у којима су даље интеграције Србије условљене „нормализацијом” односа са „Косовом”.⁴

¹ Мирослав Митровић, „Стратешка комуникација у функцији националне безбедности”, *Војно дело*, 1/2019, с. 42.

² Мирослав Митровић, „Детерминанте стратешке комуникације од значаја за националну одбрану и безбедност”, *Зборник матице српске за друштвене науке*, LXX, Бр.170 (2/2019), с. 179–194.

³ „Стратегија националне безбедности Републике Србије”, *Службени гласник РС*, број 94 од 27. децембра 2019, с. 15.

⁴ Miroslav Mitrovic, „Assessments and foreign policy implementation of the national security of Republic of Serbia”, *Security and Defence Quarterly*, vol. 34, no. 2, 2021, p. 12-15.

Генеза косовско-метохијског конфликта

Срби и Албанци на КиМ су више векова у односима који се могу метафорично описати као „клатно доминације”.⁵

Рана историја односа и почетак сукоба (средњи век – средина XIX века). Пре отоманске окупације Балкана, односи Срба и Албанаца били су складни, засновани на припадности истој, православној цркви.⁶ Стање континуираног конфликта настаје услед: 1) исламизације, 2) преузимања улоге великог везира од стране Албанаца и 3) велике сеобе Срба. Први озбиљан сукоб настаје током ослободилачких ратова 1876–1888. године, када Албанци насељавају одређена подручја КиМ, мењајући трајно етничку структуру становништва.⁷ Од тада до данас, улоге подређеног и надређеног народа на простору КиМ наизменично су се мењале.⁸

Средина деветнаестог века до балканских ратова. Касну отоманску управу над КиМ обележава доминација Албанаца, исељавање Срба са тих простора и успостављање „Призренске лиге” као израза јединствене албанске нације.

Период балканских ратова (1912–1914). Покушај успостављања српске доминације над Албанцима на КиМ, формирање албанске државе и супротстављеног односа према нестанку Отоманске империје.

Први светски рат (1914–1918). Доминација Албанаца и дискриминација Срба, са снажно израженим реваншизмом и суровим актима над српским становништвом и војском у повлачењу преко Албаније 1915. године, које је однело око 150.000 српских живота.

Прва Југославија (1918–1941). Доминација Срба над Албанцима. Албанци нису препознати као конститутивни народ нове државе, а повластице и привилегије које су уживали у Отоманској империји су им укинуте, што је довело до незадовољства и етничког дистанцирања уз честе оружане побуне.

Други светски рат (1941–1945). Доминација Албанаца и дискриминација Срба. Албански национални ослободилачки покрет, коме је циљ уједињење КиМ са Албанијом, прикључује се комунистичком револуционарном покрету Јосипа Броза, јер је добијено обећање да ће после ослобођења и спроведене револуције Косово добити статус републике. Истовремено, већина Албанаца подржава италијанску окупацију, што им омогућава доминантан положај и сталну репресију над Србима.⁹

Период после Другог светског рата (1945–1966). Доминација српске комунистичке елите над Албанцима и делом протераних Срба којима није дозво-

⁵ Lazar Nikolić, „Ethnic Prejudices and Discrimination: The Case of Kosovo”, in: Florian Bieber, Židas Daskalovski, (Edts.), *Understanding the war in Kosovo*, Frank Cass Publishers, London, 2003, p. 55. (51-73)

⁶ Милоје Здравковић, „Узроци првих сукоба Срба и Албанаца кроз историју”, *Национални интерес*, vol. 40, Број 2/2021, с. 183-204.

⁷ Ибид, с. 197.

⁸ Lazar Nikolić, „Ethnic Prejudices and Discrimination: The Case of Kosovo”, op. cit., p. 55-63.

⁹ Током Другог светског рата око 70.000 Албанаца насељава КиМ, а исти број Срба је протеран. Ибид, с. 58.

љен повратак. Косово није добило обећани статус републике, што је изазвало незадовољство и разочарање Албанаца. Тврде мере комунистичког руководства додатно утичу на стварање кохезије албанског националног идентитета на КиМ. У овом периоду, албанска заједница се повлачи и затвара у себе, спроводећи самоизолацију према осталим народима СФРЈ.

Период наглашене аутономије (1966–1989). Доминација Албанаца над Србима. Иако је комунистичко руководство СФРЈ одбило идеју о статусу републике, Албанци су доминацијом у институцијама и ојачавањем свог националног идентитета¹⁰ упорно радили на отцепљивању КиМ.¹¹ Уставом из 1974. године Косово добија доминанту улогу према Републици Србији. Долази до наглог албанског културног буђења и интензивне сарадње са сродним круговима у Албанији.¹² Процењује се да је у овом периоду, услед притисака и напада на имовину и личну безбедност, најмање 100.000 Срба и Црногораца напустило простор КиМ. Комунистичка власт није имала ефикасан одговор на ову ситуацију, а део проблема се прикривао.¹³ Овај период обележава и значајна модернизација и индустријализација КиМ, спроведена као помоћ осталих делова СФРЈ. Ипак, албанско друштво остаје веома затворено, засновано на племенским односима, који се, увек када је то могуће, стављају испред закона државе. У овом периоду јављају се организовани екстремистички покрети Албанаца (Косовски фронт за национално ослобођење, Косовска марксистичко-лењинистичка организација, Комунистичка-марксистичко-лењинистичка партија Албанаца у Југославији и Црвени национални фронт), који представљају језгро касније формиране терористичке организације, тзв. Ослободилачке војска Косова – ОВК.

Период распада СФРЈ и оружаних сукоба на КиМ (1989–1999). Као реакција институција Србије на вишедеценијски албански притисак долази до српске доминације.¹⁴ Укидају се одредбе Устава из 1974. године, чиме Република Србија враћа контролу над својом покрајином. Као одговор, Албанци 1990. године проглашавају „Републику Косово“, градећи паралелне институције. Посебна фрустрација Албанаца настаје када тзв. „Косовско питање“ није ушло у оквир Дејтонског споразума из 1995. године. Тада долази до ескалације конфликта, чији је иницијатор ОВК. Њихови напади су, осим на Србе и друге неалбанце, били усмерени и ка, по њиховим критеријумима, „Србији лојалним Албанцима“.¹⁵ На масовне терористичке нападе, СРЈ је крајем 1998. године одговорила против-

¹⁰ Dejan Guzina, „Kosovo or Kosova—Could It Be Both? The Case of Interlocking Serbian and Albanian Nationalisms”, in: Florian Bieber, Židas Daskalovski, (Edts), *Understanding the war in Kosovo*, Frank Cass Publishers, London, 2003, p. 31.

¹¹ Ana S. Trbovich, *A Legal Geography of Yugoslavia's Disintegration*, New York: Oxford University Press, 2008, p. 233-234.

¹² Lazar Nikolić, „Ethnic Prejudices and Discrimination: The Case of Kosovo”, op. cit., p. 60.

¹³ Marina Blagojević, „The Migration of Serbs from Kosovo during the 1970s and 1980s: Trauma and/or Catharsis”, in: Nebojsa Popov, (ed.), *The Road to War in Serbia: Trauma and Catharsis*, Budapest, Central European University Press, 2000, p. 224-230.

¹⁴ Lazar Nikolić, „Ethnic Prejudices and Discrimination: The Case of Kosovo”, op. cit., p. 61.

¹⁵ За првих осам месеци 1998. године ОВК је извела 1.126 терористичких аката. Lazar Nikolić, „Ethnic Prejudices and Discrimination: The Case of Kosovo”, op. cit., p. 62.

терористичком акцијом, која је послужила као изговор за агресију НАТО-а, у којој је ОВК представљала снаге на терену. Рат је трајао 78 дана и завршен је Кумановским споразумом према коме се Војска Југославије (ВЈ) повукла са територије КиМ, а статус јужне покрајине одређен је резолуцијом 1244 ОУН. Повлачење трупа ВЈ покренуло је избеглиштво дела Срба са КиМ, те успостављање стања доминације и репресије Албанаца.¹⁶

Период после агресије НАТО-а (1999. до данас). Доминација Албанаца, изолованост, прогон, стигматизација и терор над Србима на КиМ могу се посматрати кроз следећа раздобља: 1) до 2004. године и Мартовског погрома Срба,¹⁷ 2) до 2008. године и самопроглашене независности тзв. Републике Косова,¹⁸ 3) до 2013. године и Бриселског споразума¹⁹ и 4) актуелни период замрзнутог конфликта, преговора о техничким питањима, латентног сукоба, потпуне одвојености Срба и Албанаца, одсуства било какве комуникације, сарадње, дијалога и исказаног напора да се стање унапреди.²⁰

Комуникацијски аспекти косовско-метохијског конфликта

Карактеристике конфликта на КиМ су дуготрајност, сложеност вредносних и историјских супротности, социолошка и физичка дистанца учествујућих страна, постојање стереотипа и предрасуда, дијаметрална супротстављеност циљева, интереси спољних учесника, културолошка и религиозна супротстављеност, идентитетски конфликт и одсуство комуникације на свим нивоима. Истакнута обележја комуникацијских аспеката конфликта на КиМ су:

– *снажни стереотипи и предрасуде.* Конфликтни амбијент „клатна доминације” погодује креирању снажних негативних, па и непријатељских осећања према другој страни, што не води ка смиривању конфликта. Стереотипи су веома важно средство успостављања когнитивне реакције. Њима се објашњава разлог конфликта и деловање друге стране, уз рационализацију сопствене агресије, хомогенизацију и мобилизацију групе;²¹

– *поларизовани и супротстављени ставови.* Односи Срба и Албанаца на КиМ су оштро поларизовани у свим кључним питањима који су предуслов за ус-

¹⁶ Од 1999. до 2003. године, преко 200.000 Срба и неалбанаца је протерано са КиМ, убијено је око 1.000 Срба, а око 1.200 је киднаповано. Уништено је десетине хиљада српских кућа и више од 100 цркава. Ибид, с. 63.

¹⁷ Од 17. до 19. марта 2004. године, Албанци су убили више десетина Срба, више стотина ранили, а прогнали више од 4.000. Уништено је преко 800 кућа и 35 цркава. Vladislav B. Sotirovic, „Kosovo & Metohija: Ten years after the 'March pogrom' 2004”, *Српска политичка мисао*, број 1/2014. год. 21. vol. 43, с. 267-283.

¹⁸ Противно резолуцији ОУН 1244, Приштина је, 17. фебруара 2008. године, уз подршку западних сила, прогласила независност тзв. „Републике Косово”.

¹⁹ „Бриселски споразум”, *Влада Републике Србије*, 2013.

²⁰ „Vučić i Kurti bez dodirnih tačaka”, *Radio slobodna Evropa*, 2021.

²¹ Lazar Nikolić, „Ethnic Prejudices and Discrimination: The Case of Kosovo”, op. cit., p. 66-67.

постављање поверења: тежња ка доминацији, прихватљивост насиља, екстремна етничка дистанца,²² експлозивност виктимизације,²³ спирала освете, супротстављена политичка решења;

– дезинформације и информационе манипулације. Основа за њихово постојање је потреба за довођењем у заблуду, неуважавање разлика, као и фокус на аргументацију само једне стране, чиме се појачава антагонизам и мобилише сопствено мњење. У томе посебну улогу имају медији, чија је кључна улога у самооправдању сукоба и мобилишућем ефекту. Медији приказују сукоб као неизбежан, неопходан, нормалан, логичан и очекиван, чак оправдан и моралан акт.²⁴

Садржаји досадашње стратешке комуникације косовско-метохијског конфликта

Стратешка комуникација у периоду од почетка сукоба на просторима бивше СФРЈ,²⁵ а у случају припреме агресије и сукцесије КиМ,²⁶ према оствареним резултатима, имала је за циљ припрему светског јавног мњења на „неопходност“ интервенције²⁷ и оправданост сепаратистичких тежњи Албанаца у

²² Marina Blagojević, „War on Kosovo: A Victory for the Media?“, in: Florian Bieber, Židas Daskalovski, (Edts.), *Understanding the war in Kosovo*, Frank Cass Publishers, London, 2003, p.164.

²³ Ибид., с.165.

²⁴ Ибид.

²⁵ Као пример може послужити навод из рада Хермана и Грека: „Успешна демонизација Срба, чинећи их у великој мери одговорним за југословенске ратове, и као јединствене и геноцидне убице, био је један од великих пропагандних тријумфа наше ере. Ово је учињено брзо, са таквом једнообразношћу и некритичком ревношћу у главним западним медијима, да су дезинформације имале (и још увек, после скоро две деценије имају) утицај на терену“. Edward S. Herman, Emily Schwartz Greco, (March 19, 2009), „Serb Demonization as Propaganda Coup“, *Foreign Policy In Focus*. Поред тога, постоје и други критички осврти из делова западне објективне академске и стручне јавности који подржавају ову тезу, као на пример: Simon Hulme, *The Modern Media: The Impact on Foreign Policy*, MA. Kansas: Command and General Staff College, 1996.; Jonathan Mermin, *Debating war and peace: Media coverage of U.S. intervention in the post Vietnam era*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1999. Martin Yoanis Marinou, „Disciplining Civil War: Serbian and U.S. Press Coverage of the 1990s Conflicts in Yugoslavia“, *Global Media Journal*, 2008, Vol.7, Issue 12.

²⁶ Зоран Б. Јевтовић, Значај антисрпске пропаганде и хибридног ратовања у процесу разбијања Југославије, *Напредак* Vol. II / No. 3., 2021. 95-114. doi: 10.5937/napredak2-34896; David R. Willcox, *Propaganda, the Press and Conflict - The Gulf War and Kosovo*, Abingdon, Routledge, 2005; Babak Bahador, *The CNN Effect in Action: How the News Media Pushed the West toward War in Kosovo*, New York: Palgrave Macmillan, 2007; Ekaterina Balabanova, *Media, Wars and Politics*, Aldershot, Ashgate Publishing Limited, 2007; Ekaterina Balabanova, *The media and human rights*, Abingdon, Routledge, 2015.

²⁷ Стратешка комуникација, организована кроз више информационих операција, припремљена је и спроведена у оквиру агресије НАТО-а на СРЈ 1999. године. Наиме, и поред тога што су у том моменту само САД у оквиру НАТО-а имале развијен концепт доктрине информационе операције, чија је сврха промена перцепције јавности (*Perception Management*), алијанса је интензивно радила на усвајању ових доктрина у своје оперативне процедуре.

јужној српској покријини²⁸. Процес је трајао скоро током читаве деценије, истрајавањем демонизације Срба и креирањем слике њихове изричите кривице за ратове на простору бивше СФРЈ и злочине који су током њих учињени.²⁹ На основу анализе литературе која обрађује ову тему и догађаје који су се одиграли пре, током и после агресије НАТО-а на СРЈ 1999. године, може се рећи да је постојала посебно развијена операција стратешке комуникације од стране САД³⁰ у функцији остваривања њихових циљева. При томе, као изражене комуникацијске форме могу се навести деловање медија и заступање интереса (лобирање).

Медији су значајно утицали на ескалацију и вођење конфликта, као и на остваривање политичких циљева Албанаца, али и спољне политике САД као главног заштитника албанских циљева. Кумулативни ефекат деловања медија могуће је посматрати кроз испољавање тзв. „Си-Ен-Ен” ефекта. И поред постојања критичких теорија и којима је негиран потенцијал утицаја овог ефекта, медијски подржана дешавања на спољнополитичкој сцени, униполарна доминација и интервencionизам САД, крајем прошлог и почетком 21. века, доприносе аргументацији његове снаге.³¹ Сажето, Си-Ен-Ен ефекат представља сублимацију „ефекта светионика” којим се јавности приказује само једна страна сукоба.³² Значај његовог деловања огледа се у подизању тензија ради стимулације јавности за подршку војним интервенцијама САД.³³

Медији су значајно утицали на покретање, ескалацију и исход сукоба на КиМ.³⁴ У периоду албанске доминације (1974–1989) медији на КиМ су одиграли кључну улогу у оправдавању дискриминације Срба. Тада је владајућа албанска комунистичка елита, притиском усклађеним према својим политичким циљевима

Као резултат, „НАТО рат са Југославијом око покрајине Косово био је први пут да су чланице савеза, и појединачно и организационо, примениле концепт информационе операције у својим војним доктринама”. Више у Kristina Riegert, „Know Your Enemy, Know Your Allies: Lessons Not Learned from the Kosovo Conflict”. *Journal of Information Warfare* (2002) 1, 2: 79 – 93.

²⁸ Nenad Perić, „Media war: ‚Artillery support’ for NATO aggression on the FRY 1999”, in Nebojša Vuković, (Ed.) David vs. Goliath: NATO war against Yugoslavia and its implications, Belgrade: Institute of International Politics and economics and Faculty of Security Studies, 2019, 350-364.

²⁹ Зоран Б. Јевтовић, „Значај антисрпске пропаганде и хибридног ратовања у процесу разбијања Југославије”, оп. cit; Мирослав Митровић, „Медији као инструмент стратешке комуникације у оружаним сукобима – СИ-ЕН-ЕН ефекат”, Војно дело 3/2020, с.34-52, DOI:10.5937/vojdela2003034M.

³⁰ Ekaterina Balabanova, *Media, Wars and Politics*, op. cit; Ekaterina Balabanova, *The media and human rights*, op. cit.

³¹ Piers Robinson, *The CNN effect*, London, Routledge, 2002.

³² Мирослав Митровић, „Медији као инструмент стратешке комуникације у оружаним сукобима – СИ-ЕН-ЕН ефекат”, Војно дело 3/2020, с.34-52.

³³ Babak Bahador, *The CNN Effect in Action: How the News Media Pushed the West toward War in Kosovo*, New York, Palgrave Macmillan, 2007.

³⁴ David R. Willcox, *Propaganda, the press and conflict-The Gulf War and Kosovo*, New York, Routledge, 2005.

ма, прећуткивала и маргинализовала дискриминацију Срба на КиМ. Благојевић наводи да су „Албански косовски медији, заједно са албанским образовним системом, измишљајући албанску историју били одговорни за стварање 'етничких истина'“.³⁵ Посматрајући медијски сукоб током агресије НАТО-а на СРЈ, уочавају се три супротстављене медијске стране: НАТО, Срби и косовски Албанци. Медијски конструкти Запада имали су за циљ да подржавају агресију, приказују Албанце као жртве и Србе као једине кривце.

Заступање интереса –лобирање је легитимно деловање, које примењују многе етничке групе у САД.³⁶ Албанске интересне групе су, од средине осамдесетих година двадесетог века, лобирањем интензивно и стратешки дугорочно развијале свест о тзв. „албанском питању“ у оквирима политичке и опште јавности у САД. Стратешко опредељење Албанаца за отцепљење КиМ од Србије, формирање посебне државне форме, а касније и сједињење са Албанијом, појачава се средином деведесетих година, а посебно после Дејтонског споразума, када долазе у комплементарност са геополитичким и економским интересима Клинтонове администрације. Тада се интензивира деловање бројних албанских интересних и медијских организација у САД.³⁷ Доминантно место у остваривању циља „Велика Албанија“ има Албанско-америчка грађанска лига³⁸, прикупљањем средстава, мобилизацијом и слањем младих Албанаца из САД у формације ОВК на КиМ.³⁹

С друге стране, СРЈ је, и поред много мањих ресурсних капацитета, успешно одолевала општем комуникацијском нападу. Предност се, поред осталог, огледала у могућности медијског присуства на терену, директног преноса цивилних жртава НАТО удара, примерима успешног деловања према агресору (снимци обореног „невидљивог“ Ф-117), али и сајбер деловањима и другим офанзивним активностима у оквиру дефанзивне информационе стратегије⁴⁰. Оваква дејства довела су до отпора јавног мњења према агресији у неким државама НАТО-а, пре свега у Грчкој и Италији⁴¹, али и до репресије у форми напада на централу Радио Телевизију Србије у Београду, који се може тумачити и као израз информационе немоћи алијансе.⁴²

³⁵ Marina Blagojević, „War on Kosovo: A Victory for the Media?“, op. cit., p.169.

³⁶ Мирослав Митровић, *Стратешко лобирање*, Крагујевац, Корац, 2017, с.115-127.

³⁷ Мирослав Митровић, „Потенцијални утицај интересних група на спољну политику Сједињених Америчких Држава: случај 'Косово'“, *Зборник Матице српске за друштвене науке*, бр.163, (3/2017), с.413-428.

³⁸ Albanian American Civic League, <https://www.aacl.com>, 28/10/ 2021.

³⁹ Palmo Mastrolilli, „La lobby Albanese in America“, *Limes*, 3, 1998, p.287–290.

⁴⁰ Miroslav Mitrovic, Milan Miljkovic, „Hybrid genesis of information operations in cyberspace“, *Теме* VII(4), 2018, 1359-1372. <http://doi.org/10.22190/TEME1804359M>

⁴¹ Kristina Riegert, „Know Your Enemy, Know Your Allies: Lessons Not Learned from the Kosovo Conflict“, op. cit.

⁴² Claudio Cordone, Avner Gidron, „Was the Serbian TV station really a legitimate target?“, *Le Monde diplomatique*. July 2000. <https://mondediplo.com/2000/07/03kosovo>

Моделовање стратешке комуникације Републике Србије према КиМ

Карактеристике конфликта на КиМ, са аспекта тежње за изналажењем његовог одрживог решења, указују на потребу да оно буде засновано на обостраном уважавању интереса и искреном опредељењу према будућем мирном саживоту. Намеће се потреба успостављања непосредне међуетничке комуникације на микро-макро нивоу заједница. Потребно је да комуникација која би водила ка решавању конфликта има следеће предуслове:

– *успостављање ресторативне правде*. Решавања злочина уз надокнаду штете, идентификација и привођење одговорних и укључивање заједнице у решавање сукоба.⁴³ При томе, у случају сукоба на КиМ, потребно је да стране у конфликту заузму објективан и непристрастан став којим ће се: казнити сви злочинци, показати да злочини не застаревају и омогућити задовољење породицама жртава;⁴⁴

– *сузбијање дихотомије истине*. Различито тумачење истине значајно доприноси одсуству конструктивне комуникације и заснива се на супротстављеним политичким циљевима и стереотипима. Постепеним усаглашавањем односа према истини доприноси се смањивању емоционалне дистанце и рационалнијем сагледавању достижних циљева. Значајну улогу има и трећа страна – међународна заједница, због примене двоструких стандарда и заузимања стране у сукобу;⁴⁵

– *успостављање непосредног дијалога*. Директан дијалог доприноси ерозији негативних стереотипа и реалнијом сопственом пројекцијом. Откривањем супротних аспеката у себи, као и сличности између себе и другог, остварује се процес комуникације и деконструкције негативног погледа ка другом.⁴⁶ Истраживања сугеришу да ће непосредна интеракција између људи који имају различита уверења или културни, етнички или верски статус, повећати способност разумевања перспективе ставова противника и тиме смањити предрасуде према тој групи.⁴⁷

⁴³ „UN Handbook on Restorative Justice Programmes”, *UN Handbook*, Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2006, p.6.

⁴⁴ Holger-C. Rohne Jana Arsovska and Ivo Aertsen, „Challenging restorative justice - state-based conflict, mass victimisation and the changing nature of warfare”, in: Ivo Aertsen, Jana Arsovska, Holger-C. Rohne, Marta Valinas, Kris Vanspauwen (Eds.), *Restoring Justice after Large-scale Violent Conflicts*, Devon, Willan Publishing, p.16-19.

⁴⁵ Vesna Nikolic-Ristanovic, „Potential for the use of informal mechanisms and responses to the Kosovo conflict – Serbian perspective”, in: Ivo Aertsen, Jana Arsovska, Holger-C. Rohne, Marta Valinas, Kris Vanspauwen (Eds.), *Restoring Justice after Large-scale Violent Conflicts*, Devon: Willan Publishing, p. 160-164.

⁴⁶ Dan Bar-On, „Empirical criteria for reconciliation in practice”, *Intervention*, 3 (3), 2005, p.184.

⁴⁷ Gordon Allport, *The Nature of Prejudice*, Reading, Addison-Wesley, 1954; John Duckitt, „The Social Psychology of Prejudice”, New York: Praeger, 1992.

Да би се омогућило свеобухватно и одрживо решавање конфликта на КиМ, Србија треба да развије стратешку комуникацију засновану на два основна критеријума: *усаглашеност са циљевима и подршка рационално одрживим решењима*. То подразумева креирање медијске, јавне дипломатске, преговарачке и лобистичке стратегије:

– *медијска стратегија*. Она треба да буде усклађена са генералним циљевима (смањивање тензија, остваривање ресторативне правде, решавање статуса КиМ, питања људске безбедности итд.) и комуниколошким циљевима (успостављање међуетничке комуникације, успостављање објективног информисања, сузбијање утицаја стереотипа, потискивање предрасуда, креирање позитивног односа у албанској и међународној заједници, итд.).⁴⁸ Медијска стратегија обраћа се српском, албанском и међународном аудиторијуму, што захтева синхронизацију и обједињавање комуниколошких инструмената, ради координаног и хармоничног деловања које резултира позитивном сликом и успостављањем стабилних позитивних веза са циљним групама.⁴⁹

– *стратегија јавне дипломатије*. Њен циљ је остваривање меке моћи кроз привлачење и креирање пожељности код албанског становништва и међународне јавности. Потребно је ангажовање у најширем спектру друштвеног деловања, као што су: религија, култура, образовање, невладине организације, уметност, покрети грађана, политичке партије. Форме деловања су, такође, веома разнолике и крећу се од спонзорства, филантропије, организационе и техничке помоћи, донација, организације заједничких наступа, гостовања итд. Активности у наведеним областима морају бити промовисане кроз класичне и савремене медије, са посебним ослонцем на друштвене мреже.⁵⁰ И поред тога што је област деловања на први поглед веома широка, могуће је да се организује на нивоу подстратегија у зависности од конкретног аудиторијума, као и да се групише према областима.⁵¹

– *преговарачка стратегија*. Она је заснована на остваривању циља Србије, уз пасивизацију и престанак сукоба. Оваква преговарачка стратегија је, узимајући у обзир историју, генезу и актуелно стање односа, више него амбициозна, али не и неостварива. Наиме, преговарачка стратегија се не примењује одвојено од осталих садржаја стратешке комуникације. Са становишта Србије, она такође има два колосека деловања: према Албанцима и према међународној заједници, тачније силама од утицаја на конфликт. Преговарачка стратегија се састоји од неколико подстратегија које се спроводе од највишег (стратешког,

⁴⁸ Ненад Перић, „Медијска политика, информисање јавности, масовно комуницирање и пропаганда као средства међународне политике и идеологије”, *Национални интерес*, бр. 3, 2008, с. 169-182.

⁴⁹ Ненад Перић, Мирослав Митровић, „Нова медијска стратегија Војске Србије као инструмент меке моћи”, *Војно дело*, 3/2021, стр.60-72.

⁵⁰ Мирослав Митровић, „Јавна дипломатија у парадигми хибридног концепта сукоба”, *Војно дело* 2/2018 309-325.

⁵¹ Mark Leonard, *Public Diplomacy*, The Foreign Policy Centre, London, 2002, p. 11.

државног) до микронивоа (локалне заједнице, групе грађана, организоване интересне групе итд.). Такође, потребно је припремити унутрашњу јавност на прихватање достижног нивоа испреговараног решења, смањивањем конфликтног наратива и креирањем атмосфере деескалације сукоба.⁵²

– *лобистичка стратегија*. Треба је посматрати као комуниколошки чин остваривања утицаја на доносиоце одлука у складу са сопственим циљевима и интересима.⁵³ Лобистичка стратегија Србије у решавању косовско-метохијског проблема представља подршку држави у спољнополитичкој арени и садржи различите комуниколошке и организационе форме (сопствено лобирање и лобирање преко посредника).

Уважавајући специфичности заступања интереса у ЕУ и САД, које су уједно главни протагонисти интереса супротстављених интересима Србије, потребно је креирати модел лобирања као платформу сопственог деловања и основе захтева према професионалним заступничким компанијама. Стратегију лобирања Србије у наступу према решавању питања КиМ могуће је засновати према СТАП моделу: 1) дефинисање теме, циљева и задатака; 2) одређивање циљне јавности; 3) креирање поруке; 4) успостављање канала комуникације; 5) проширење базе подршке; 6) афирмација ресурса; 7) примена стратегије; 8) систематизација података и информација; 9) оцена резултата и корекција.⁵⁴

Све наведено представља основу једног од аспеката разматрања проблема и покушај да се комуниколошким средствима оствари подршка настојању Србије да у будућности афирмише остваривање својих безбедносних и виталних националних интереса у вези са КиМ. У ту сврху, осим развоја комуниколошких стратегија, потребно је развити организациону структуру на нивоу државе која ће планирати, координирати и спроводити стратешку комуникацију Републике Србије. Као једна од целина у којој би се могла развити организациона целина (центар) за комуникацијске аспекте односа са КиМ и на КиМ јесте Канцеларија за КиМ Владе Републике Србије. Разрада могућих надлежности и структуре и састава, као и задатака и циљева, представља предмет даљих разматрања и надилази формат и основну идеју овог рада.

Закључак

Конфликт Срба и Албанаца на КиМ је дуготрајан и сложен. Безбедносно питање Косова и Метохије директно утиче на националну безбедност Републике Србије. Сагледавајући овај конфликт кроз скраћену ретроспективу, може се на-

⁵² Мирослав Митровић, Жељко Иваниш, „Безбедносно преговарање“, *Војно дело*, 4/2013, 169-183.

⁵³ Miroslav Mitrović, *Osnove lobiranja*, Mladenovac, Presing, 2015, с. 13.

⁵⁴ Miroslav Mitrović, *Strateško lobiranje*, op. cit. p. 162-164.

звати трајним стањем поремећених односа. Актуелна генерација политичке и интелектуалне елите оба народа има тежак, наизглед неостварив задатак: смиривање конфликтних тензија, превазилажење противречности, усаглашавање интереса, сузбијање замрзнутог конфликта и, на крају, остваривање суживота на истом простору.

Узимајући у обзир сложеност и важност питања Косова и Метохије за националну безбедност Републике Србије, као и чињеницу да је у конфликт умешана и међународна заједница, постоји објективна потреба за развојем стратешке комуникације која ће подржати решавање проблема, на начин који неће угрозити интересе Србије.

У складу с тим, потребно је развити детаљне и прилагођене стратегије медијског наступа, јавне дипломатије, преговарања и лобирања. Принципи развоја треба да уваже: специфичности генезе конфликта, историјско-социјалне карактеристике, циљеве и алтернативе процеса, интересе страна директно и индиректно укључених у конфликт, развој односа са странама које су посматрачи процеса, као и временски и ресурсни потенцијал. Дуготрајност и „замрзнутост“ конфликта не иде у прилог интересима Србије, па се може рећи да је развој стратешке комуникације у подршци решавања безбедносног проблема на КиМ задатак који не сме трпети одлагање.

Обим овог рада не дозвољава детаљнију разраду организационих и примењених аспеката стратешке комуникације Републике Србије, која би истовремено подржала ефикасно остваривање националних интереса и усаглашено, за све стране прихватљиво решење. Надасве, као потребна намеће се даља разрада одређених садржаја практичних политика у институцијама државе, која би окупила познаваоце из области комуникологије, менаџмента и политичких наука. Самим тим, овај рад, са својим садржајима и закључцима, нема капацитет ни амбицију да се представи као јединствено и издвојено решење, већ да допринесе критичком приступу изналажења могућих начина остваривања одрживог мира.

Литература

- [1] Allport Gordon. *The Nature of Prejudice*. Reading, Addison-Wesley, 1954.
- [2] Bahador Babak. *The CNN Effect in Action: How the News Media Pushed the West toward War in Kosovo*. New York, Palgrave Macmillan, 2007.
- [3] Balabanova Ekaterina. *Media, Wars and Politics*, Aldershot. Ashgate Publishing Limited, 2007.
- [4] Balabanova Ekaterina. *The media and human rights*. Abingdon, Routledge, 2015.
- [5] Bar-On Dan. „Empirical criteria for reconciliation in practice”. *Intervention*, 3 (3), 2005, 180-191.
- [6] Blagojevic Marina. „The Migration of Serbs from Kosovo during the 1970s and 1980s: Trauma and/or Catharsis”. In: Popov Nebojsa, (ed.), *The Road to War in Serbia: Trauma and Catharsis*, Budapest, Central European University Press, 2000, 224-230.

- [7] Blagojević Marina. „War on Kosovo: A Victory for the Media?”. In: Bieber Florian, Daskalovski Židas, (Edts.), *Understanding the war in Kosovo*, Frank Cass Publishers, London, 2003, 63-179.
- [8] Duckitt John. *The Social Psychology of Prejudice*. New York, Praeger, 1992.
- [9] Guzina Dejan. „Kosovo or Kosova—Could It Be Both? The Case of Interlocking Serbian and Albanian Nationalisms”. In: Bieber Florian, Daskalovski Židas, (Edts.). *Understanding the war in Kosovo*. Frank Cass Publishers, London, 2003, 29-49.
- [10] Hulme Simon. *The Modern Media: The Impact on Foreign Policy*. MA. Kansas, Command and General Staff College, 1996
- [11] Leonard Mark. *Public Diplomacy*, The Foreign Policy Centre, London, 2002.
- [12] Mermin Jonathan. *Debating war and peace: Media coverage of U.S. intervention in the post Vietnam era*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1999.
- [13] Mitrovic Miroslav, Miljkovic Milan. „Hybrid genesis of information operations in cyberspace”. *Теме* VII(4), 2018, 1359-1372. <http://doi.org/10.22190/TEME1804359M>
- [14] Mitrovic Miroslav. „Assessments and foreign policy implementation of the national security of Republic of Serbia”, *Security and Defence Quarterly*, vol. 34, no. 2, 2021, pp. 7-19. <https://10.35467/sdq/135592>
- [15] Mitrović Miroslav. *Strateško lobiranje*. Kragujevac, Koraci, 2017.
- [16] Nikolic-Ristanovic Vesna. „Potential for the use of informal mechanisms and responses to the Kosovo conflict – Serbian perspective”. In: Aertsen Ivo, Arsovska Jana, Rohne Holger-C., Valinas Marta, Vanspauwen Kris (Eds.). *Restoring Justice after Large-scale Violent Conflicts*, Devon: Willan Publishing, 157-182.
- [17] Nikolić Lazar. „Ethnic Prejudices and Discrimination: The Case of Kosovo”. In: Bieber Florian, Daskalovski Židas, (Edts.), *Understanding the war in Kosovo*, Frank Cass Publishers, London, 2003, 51-73.
- [18] Perić Nenad. „Media war: 'Artillery support' for NATO aggression on the FRY 1999”. In: Vuković Nebojša (Ed.). *David vs. Goliath: NATO war against Yugoslavia and its implications*. Belgrade, IIPE, FSS, 2019, 350-364.
- [19] Riegert Kristina. „Know Your Enemy, Know Your Allies: Lessons Not Learned from the Kosovo Conflict”. *Journal of Information Warfare* (2002) 1, 2: 79 – 93.
- [20] Robinson Piers. *The CNN effect*. London, Routledge, 2002.
- [21] Rohne Holger-C., Arsovska Jana and Aertsen Ivo. „Challenging restorative justice - state-based conflict, mass victimisation and the changing nature of warfare”. In: Ivo Aertsen, Arsovska Jana, Rohne Holger-C., Valinas Marta, Vanspauwen Kris (Eds.). *Restoring Justice after Large-scale Violent Conflicts*. Devon, Willan Publishing, 3-45.
- [22] Sotirovic Vladislav B. „Kosovo & Metohija: Ten years after the 'March pogrom' 2004”. *Српска политичка мисао*, 1/2014. год. 21. vol. 43, 267-283.
- [23] Trbovich Ana S. *A Legal Geography of Yugoslavia's Disintegration*. New York, Oxford University Press, 2008.
- [24] Willcox David R. *Propaganda, the press and conflict-The Gulf War and Kosovo*. New York, Routledge, 2005.

[25] Здравковић Милоје. „Узроци првих сукоба Срба и Албанаца кроз историју”. *Национални интерес*, vol. 40, Број 2/2021, 183-204.

[26] Јевтовић Зоран Б. „Значај антисрпске пропаганде и хибридног ратовања у процесу разбијања Југославије”. *Напредак*, Vol. II, No. 3/2021, 95-114. <https://doi.org/10.5937/napredak2-34896>.

[27] Mastrolilli Palmo. „La lobby Albanese in America”. *Limes*, 3, 1998, 287–290.

[28] Mitrović Miroslav. *Osnove lobiranja*. Mladenovac, Presing, 2015.

[29] Митровић Мирослав, Иваниш Жељко. „Безбедносно преговарање”, *Војно дело*, 4/2013, 169-183.

[30] Митровић Мирослав. „Јавна дипломатија у парадигми хибридног концепта сукоба”. *Војно дело* 2/2018 309-325. <https://doi.org/10.5937/vojdela1802309M>

[31] Митровић Мирослав. „Детерминанте стратешке комуникације од значаја за националну одбрану и безбедност”. *Зборник матице српске за друштвене науке*, LXX, Бр.170 (2/2019), стр. 179–194. <https://doi.org/10.2298/ZMSDN1970179M>

[32] Митровић Мирослав. „Медији као инструмент стратешке комуникације у оружаним сукобима – Си-Ен-Ен ефекат”. *Војно дело* 3/2020, 34-52, <https://doi.org/10.5937/vojdela2003034M>

[33] Митровић Мирослав. „Потенцијални утицај интересних група на спољну политику Сједињених Америчких Држава: случај "Косово". *Зборник Матице српске за друштвене науке*, бр.163, (3/2017), 413-428, <https://doi.org/10.2298/ZMSDN1763413M>.

[34] Митровић Мирослав. „Стратешка комуникација у функцији националне безбедности”, *Војно дело*, 1/2019, стр. 41-54, <https://doi.org/10.5937/vojdela1901041M>

[35] Перић Ненад, Митровић Мирослав. „Нова медијска стратегија Војске Србије као инструмент меке моћи”. *Војно дело*, 3/2021, 60-72. <https://doi.org/10.5937/vojdela2103060P>

[36] Перић Ненад. „Медијска политика, информисање јавности, масовно комуницирање и пропаганда као средства међународне политике и идеологије”. *Национални интерес*, бр. 3, 2008, 169-182.

Интернет извори

[37] Albanian American Civic League, <https://www.aacl.com/our-25-year-history>, 16/11/2021.

[38] Claudio Cordone, Avner Gidron, „Was the Serbian TV station really a legitimate target?”, *Le Monde diplomatique*. July 2000. <https://mondediplo.com/2000/07/03kosovo>, 17/11/2021.

[39] Edward S. Herman, Emily Schwartz Greco, „'Serb Demonization as Propaganda Coup”, *Foreign Policy In Focus*, March 19, 2009, https://fpif.org/serb_demonization_as_propaganda_coup/, 18/08/2022.

[40] Martin Yoanis Marinos, „Disciplining Civil War: Serbian and U.S. Press Coverage of the 1990s Conflicts in Yugoslavia”, *Global Media Journal*, 2008, Vol.7, Issue 12. <https://www.globalmediajournal.com/open-access/disciplining-civil-war-serbian-and-us-press-coverage-of-the-1990s-conflicts-in-yugoslavia.php?aid=35188>, 17/08/2022.

[41] „UN Handbook on Restorative Justice Programmes”, *UN Handbook*, Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2006.

[42] „Vučić i Kurti bez dodirnih tačaka”, *Radio slobodna Evropa*, 15. jun 2021, <https://www.slobodnaevropa.org/a/vucic-i-kurti-u-briselu-o-dijalogu-srbije-i-kosova/31306467.html>, 20/10/2021.

[43] „Бриселски споразум”, *Влада Републике Србије* <https://www.srbija.gov.rs/cinjenice/283757>, 15/10/2021.

[44] „Стратегија националне безбедности Републике Србије”, *Службени гласник РС*, број 94 од 27. децембра 2019. стр. 13-26; <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?uuid=8347b249-c036-4cd7-ba91-2b5ecdc035ec>, 10/11/2021.

Резиме

Стратешка комуникација представља израз меке моћи државе којом се изражавају њена стратешка опредељења, остварује подршка утицају земље на међународној сцени и омогућава повољнији статус у обезбеђивању националних интереса. Рад се бави стратешким комуникацијама у оквиру безбедносног питања Косова и Метохије. Хронолошки преглед прати развој сукоба на простору Косова и Метохије и критичне активности стратешке комуникације изазване тим догађајима. Издвојени су примери стратешке комуникације који су кључни за утврђивање безбедносне ситуације на Косову и Метохији. На основу тренутног стања разматраног проблема, истакнути су предуслови за успоставање конструктивног комуникационог окружења.

Сукоб Срба и Албанаца на Косову и Метохији је дуготрајан и сложен. Безбедносно питање Косова и Метохије директно утиче на националну безбедност Републике Србије. Посматрајући овај сукоб кроз скраћену ретроспективу, можемо га назвати трајним стањем поремећених односа. Пред садашњом генерацијом политичке и интелектуалне елите Срба и Албанаца је тежак, наизглед немогућ задатак: смиривање конфликтних тензија, превазилажење контрадикторности, усаглашавање интереса, сузбијање замрзнутог сукоба и коначно, остваривање суживота на истом простору.

Имајући у виду сложеност и значај питања Косова и Метохије за националну безбедност Републике Србије, као и чињеницу да је у сукоб укључена и међународна заједница, постоји објективна потреба за развојем стратешке комуникације која ће подржати решавање проблема на начин који неће угрозити интересе Србије.

Сходно томе, потребно је развити детаљне и прилагођене стратегије медијског наступа, јавне дипломатије, преговарања и лобирања. Принципи развоја треба да узму у обзир специфичности генезе сукоба, историјско-социјалне карактеристике, циљеве и алтернативе процеса, интересе страна директно и индиректно укључених у сукоб и развој односа са странама које су посматрачи

процеса, као и временски и ресурсни потенцијал. Предложени оквир стратешке комуникације подржава решавање питања безбедности Косова и Метохије у складу са објективним циљевима и националним интересима Републике Србије. Дуготрајност и „замрзавање” сукоба не иду у прилог интересима Србије, па се може рећи да је развој стратешке комуникације за подршку решавању безбедносног проблема на Косову задатак који се не сме одлагати.

Кључне речи: *стратешка комуникација, безбедност, медији, преговарање, лобирање, Косово и Метохија*

© 2022 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/rs/>).

